Romania in primii ani ai dictaturii comuniste. Episcopul Anton Durcovici

Imediat după ce s-a terminat cel de-al Doilea Război Mondial, reprezentanţii celor mai mari puteri ale lumii, adică ai Marii Britanii, Statelor Unite ale Americii şi Uniunii Sovietice au încercat să ajungă la un acord referitor la noua organizare a lumii bazată pe sferele de influenţă ce le revenea fiecăreia dintre aceste superputeri militare.

Continentul european a fost practic împărţit în două: Europa Centrală şi de Est (Polonia Cehoslovacia, Germania de Est, Ungaria, Iugoslavia, România, Bulgaria, Albania) a trecut sub directa dominaţie sovietică, iar partea occidentală a rămas „lumea liberă", democratică. La doar un an de la înfrângerea Germaniei, Andrei Vîşinski, adjunctul ministrului de Externe sovietic, şi Ernest Bevin, ministrul de Externe britanic, se insultau reciproc în cadrul sesiunilor Adunării Generale a Naţiunilor Unite, iar în 1947 propaganda sovietică îi acuza pe „imperialiştii americani şi pe şacalii lor, laburiştii britanici, că merg pe urmele lui Hitler"[1]. Regimul stalinist de la Moscova şi-a impus prin forţă sistemul său social şi politic în zonele ocupate, folosind deseori metode coercitive şi brutale, ameninţându-i cu închisoarea, tortura şi deportarea pe cei care încercau să li se împotrivească[2].

În aceste context, între anii 1944 şi 1947, România cunoaşte o escaladare a tensiunilor politice dintre partidele istorice tradiţionale, tot mai vulnerabile, şi Partidul Comunist Român, sprijinit de imensa maşinărie politică a URSS-ului şi de activiştii şcoliţi la Moscova. Sub presiunea partidului Frontul Naţional Democratic, în luna noiembrie 1944, s-a format un nou guvern, sub conducerea generalului Constantin Sănătescu, în care poziţia comuniştilor a devenit tot mai puternică: Petru Groza este numit vicepreşedinte, Lucreţiu Pătrăşcanu la justiţie, Gheorghe Gheorghiu-Dej la transporturi. Treptat, primarii şi prefecţii sunt înlocuiţi cu membrii ai FND[3].

În ianuarie 1945, Gheorghe Gheorghiu-Dej şi Ana Pauker au efectuat o vizită la Moscova pentru a discuta cu Sztalin, iar acolo li s-a trasat clar următorul pas ce trebuia făcut pentru preluarea totală a puterii în stat: trebuia început „asaltul decisiv" din partea FND.

---

[1] *România sub regimul comunist*, Fundaţia Academia Civică, 1997, p 62

[2] Amintim doar câteva din lucrările care tratează acest argument: S. Grossu, *Calvarul României Creştine*, Chişinău, 1992; C. Ioniţoiu, *Cartea de aur a rezistenţei româneşti împotriva comunismului*, vol. I. Bucureşti, 1995; Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului, *Biserica întemniţată. România, 1944-1989*, Bucureşti 1998; O. Bozgan, *România versus Vatican (Persecuţia Bisericii Catolice din România comunistă în lumina documentelor diplomatice franceze)*, Bucureşti, 2000; Gh. Pătraşcu*, Zile de încercare şi de har – amintiri din închisoare*, Roman, 2002; Keith Hitchins, *Desăvârşirea naţiunii române*, în Mihai Barbulescu, Dennis Deletant, Keith Hitchins, Şerban Papacostea, *Istoria României*, Editura Corint**,** Bucureşti**,** 2002, pp. 377-391; Dennis Deletant, *România sub regimul comunist*, Fundaţia Academia Civică, 1997, pp. 62-77; I. Bota, C. Ioniţoiu, *Martiri şi mărturisitori ai Bisericii din România (1945-1989)*, Cluj-Napoca, 2001; Robert Royal, *Martiri catolici din secolul al XX-lea*, Editura Sapientia, Iaşi, 2003, pp. 267-281; Comisia Naţională de Studiere a Istoriei Bisericii Catolice din România, *Biserica Romano-Catolică din România în timpul prigoanei comuniste (1948-1989)*, Iaşi, 2008.

[3] Cf. I. Scurtu, I. Alexandrescu, I. Bulei, I. Mamina, *Enciclopedia de istorie a României*, Bucureşti, 2001, pp. 174-176

După incidentele petrecute în timpul unor demonstraţii a FND din 24 februarie 1945, în urma intervenţiei directe şi ameninţătoare a adjunctului ministrului de Externe rus, Vîşinski, regele Mihai a fost constrâns să-l înlocuiască pe preşedintele Consiliului de miniştri, Nicolae Rădescu, temându-se de o lovitură de stat, şi să-l numească pe comunistul Petru Groza la şefia guvernului în data de 6 martie 1945. „După aceea, acapararea comunistă a României a înaintat cu paşi repezi”[4].

Formarea guvernului Groza a deschis larg porţile instalării regimului comunist, deoarece puterea dominantă revenea PCR, care în acel moment îşi propunea ca prioritate eliminarea tuturor adversarilor politici[5] şi a „duşmanilor poporului”.

La 10 februarie 1947, a fost semnat la Paris Tratatul de Pace cu România, în urma căruia România era obligată să plătească 300.000.000 dolari Uniunii Sovietice drept despăgubiri de război, iar trupele sovietice îşi rezervau dreptul să staţioneze pe teritoriul României în vederea păstrării liniilor de comunicaţie cu armata sovietică din Austria, deşi restul trupelor aliate se obligau să părăsească teritoriul României în termen de 90 de zile de la ratificarea Tratatului. Comisia Aliată de Control (mai degrabă sovietică, reprezentanţa SUA şi a Marii Britanii în această Comisie fiind mai mult una simbolică) care funcţionase în perioada armistiţiului a fost desfiinţată, prin urmare nici Statele Unite, nici Marea Britanie nu mai puteau influenţa deciziile Moscovei. În vara anului 1947, secretarul general al Partidului Comunist Iosif Vissarionovici Stalin a cerut statelor aflate sub influenţa URSS să respingă „planul Marshall”, propus de SUA pentru reconstruirea Europei, izolându-le tot mai mult de Occident.

In luna noiembrie 1947, Partidul Comunist a renunţat la colaborarea celor care făceau parte din grupul Tătărescu, posturile acestora fiind ocupate de comuniştii recunoscuţi pentru fidelitatea lor faţă de Kremlin: Ana Pauker (Ministerul de Externe), Vasile Luca (Ministerul Finanţelor). Mai rămânea un ultim obstacol pentru comunişti, şi anume monarhia.

Regele Mihai, la 12 noiembrie 1947, a plecat la Londra pentru a participa la căsătoria principesei Elisabeta, unde a rămas mai bine de o lună (în acest timp a avut mai multe discuţii cu diverşi oameni politici, printre care ambasadorul SUA la Londra care l-a sfătuit să nu se întoarcă în ţară), iar la 21 decembrie s-a reîntors în ţară.

La 29 decembrie 1947, Comitetul Central al PCR a adoptat un plan de măsuri politice pentru desfiinţarea monarhiei şi proclamarea Republicii, plan ce urma să fie aplicat a doua zi.

În dimineaţa zilei de 30 decembrie 1947, regele i-a primit în audienţă pe Petru Groza şi Gheorghe Gheorghiu-Dej, care l-au obligat să semneze decretul de abdicare. Ameninţat cu uciderea a mai multor studenţi aflaţi în arestul Siguranţei şi cu posibilitatea declanşării unui război civil, regele Mihai a cedat şi a semnat. A urmat o întâlnire a Adunării Deputaţilor în cadrul căreia a fost anunţată abdicarea regelui, iar România a fost proclamată Republică Populară.

La 4 februarie 1948, România a semnat un tratat de prietenie, colaborare şi ajutor reciproc cu URSS, marcând practic înregimentarea ţării în blocul sovietic militar, care deja declanşase o campanie de defăimare a vechilor aliaţi occidentali (Molotov afirma: „Tratatul este deosebit de important acum, când instigatorii unui nou

[4]D. Deletant, *op. cit*., p. 51.
[5]Cf. B. Jelavich, *Istoria Balcanilor*, vol. 2: *secolul al XX-lea*, Iaşi, 2000, pp. 260-264.

război din lagărul imperialist se străduiesc să creeze blocuri politice şi militare îndreptate împotriva statelor democrate”[6]).

Principalele partide de opoziţie, Partidul Naţional Ţărănesc şi Partidul Naţional Liberal au fost desfiinţate în vara anului 1947, iar aripa procomunistă a Partidului Social Democrat a fuzionat cu PCR, rezultând Partidul Muncitoresc Român. În urma primului congres al acestuia din luna februarie 1948, Gheorghe Gheorghiu-Dej a fost reales secretar general şi au fost introduse criterii stricte referitor la calitatea de membru de partid: trebuiau îndepărtaţi din partid cei care făcuseră parte din „clasele exploatatoare”. În urma procesului de epurare, care a durat din 1948 până în 1950, au fost îndepărtate 192.000 de „elemente exploatatoare şi duşmănoase”. Mulţi dintre cei excluşi din partid au fost arestaţi sau deportaţi.

Legea Naţionalizării întreprinderilor industriale, bancare, de asigurări, miniere şi de transporturi, în iunie 1948, şi începutul procesului de colectivizare din martie 1949, au făcut ca treptat statul să devină unicul proprietar de resurse pe care le exploata şi distribuia în funcţie de propria politică. Au fost multe cazuri în care ţăranii s-au împotrivit acestor măsuri ajungându-se chiar la unele revolte, dar au fost înăbuşite cu violenţă, mulţi dintre „chiaburi” fiind arestaţi[7].

Adoptarea Constituţiei Republicii Populare Române în aprilie 1948 şi introducerea sistemului judecătoresc de inspiraţie sovietică a dus la consolidarea modelului totalitar sovietic. Marea Adunare Naţională, organul suprem al puterii în stat, avea o singură cameră şi era supusă autorităţii PMR.

Mijloacele de informare publică au intrat sub controlul Secţiei de Agitaţie şi Propagandă a Comitetului Central al Partidului, care cenzura orice publicaţie. De asemenea, Legea pentru reforma învăţământului, din august 1948, a închis toate şcolile străine şi cele administrate de culte. Profesori eruditi au fost îndepărtaţi din facultăţi, mulţi dintre ei fiind chiar arestaţi, iar locurile lor au fost ocupate de membri de partid cu o pregătire mediocră. În şcoli, în clasele gimnaziale, limba rusă a devenit obligatorie iar predarea religiei a fost interzisă[8].

Înfiinţată la 30 august 1948, Direcţia Generală a Securităţii Poporului (Securitatea)[9], avea rolul oficial de „a apăra cuceririle democratice şi a asigura securitatea Republicii Populare Române împotriva complotului duşmanilor externi[10] şi interni”[11], dar în realitate punea în aplicare cu brutalitate directivele conducerii comuniste. Între anii 1949-1953 un mare număr de opozanţi ai guvernului, foşti membri ai partidelor istorice, profesori, studenţi, episcopi, preoţi, ţărani, sau chiar comunişti care reprezentau o ameninţare pentru conducerea PMR din acea vreme, au fost hărţuiţi, arestaţi şi torturaţi prin metode inumane şi degradante de călăii Securităţii, pentru a fi în final condamnaţi la ani grei de închisoare în nenumăratele

---

[6] R. R. King, *A history of the Romanian Communist Party*, Stanford, Hoover Institution Press, 1980, p. 71.
[7] Cf. B. Jelavich, *op. cit.,* pp. 333-340.
[8] Cf. D. Deletant, *op. cit*., pp. 69-70.
[9] Serviciul Român de Informaţii, *Cartea Albă a Securităţii (23 august 1944–30 august 1948)*, vol. I, Bucureşti, 1997, vol. II (1948–1958), Bucureşti, 1994, vol. III (1958–1968), Bucureşti, 1995, vol. IV (1968–1978), Bucureşti, 1995; Marius Oprea, *Banalitatea răului. O istorie a Securităţii în documente. 1949–1989*, Iaşi, 2002.
[10] In armată fiind, în anul 1977, mi s-a repetat mereu din partea ofiţerilor că SUA, Occidentul, Vaticanul reprezintă forţe ostile democraţiei, iar eu însumi, catolic fiind, sunt un duşman şi parazit al ţării.
[11] Ministerul de Interne, *Organizarea şi funcţionarea organelor Ministerului de Interne de la înfiinţare până în prezent*, uz intern, Bucureşti, p. 106.

penitenciare şi lagăre de detenţie din toată România[12]. Amintim doar unele dintre ele: închisorile de exterminare a elitei politice şi intelectuale româneşti de la Sighet, Gherla, Jilava, Râmnicu-Sărat, Malmaison (în Bucureşti, Calea Plevnei, nr. 137A) şi lagărele de muncă silnică de-a lungul Canalul Dunărea-Marea Neagră unde au murit mii de deţinuţi politici. Un caz aparte l-a constituit închisoarea de la Piteşti, unde, între 1949 şi 1952, mii de studenţi au fost „reeducaţi" prin metode considerate diavoleşti, deoarece torturile fizice dar mai ales cele psihice, care aveau drept scop negarea celor mai profunde valori umane (dragostea faţă de familie[13], credinţa, prietenia, etc.), îi aduceau într-o stare de profundă degradare umană (erau obligaţi să se tortureze reciproc). Numărul exact al celor arestaţi între 1949 şi 1964 nu se cunoaşte cu exactitate, dar istoricii apreciază că cifra depăşeşte jumătate de milion de persoane.

Lupta împotriva Bisericii Catolice

Regimul comunist totalitar din România a fost decis contra cultelor bisericilor şi cultelor religioase, luând măsuri severe mai ales contra Bisericii Catolice, în special, reducerea şi îngrădirea brutală a activităţilor sale. Măsurile cele mai drastice le-au suferit Biserica Greco-Catolică şi ordinele călugăreşti care au fost suprimate. Bisericile, mănăstirile şi instituţiile de învăţământ conduse de către acestea erau considerate ca locuri de rezistenţă împotriva comunismului care trebuiau anihilate[14].

După ce la 17 iulie 1948 a fost denunţat în mod unilateral Concordatul pe care România îl ratificase cu Vaticanul în 1929, iar la 3 august au fost confiscate toate bunurile mobile şi imobile ale Bisericii Catolice şi ale ordinelor şi congregaţiilor religioase, inclusiv cele în care au funcţionat unităţi de învăţământ sau spitale, la 1 decembrie 1948 regimul comunist a decretat suprimarea Bisericii Greco-Catolice, iar episcopii săi au fost arestaţi începând cu luna septembrie a aceluiaşi an. De fapt, planul de suprimare a Bisericii Române Unite cu Roma a fost elaborat de autorităţi după modelul aplicat cu succes în 1946 în Ucraina Occidentală, prin desfiinţarea episcopiilor şi arestarea ierarhilor săi, pentru a-i convinge pe preoţii greco-catolici şi pe credincioşii rămaşi fără episcopi să revină la Biserica Ortodoxă.

În pofida acestor măsuri, nici un episcop greco-catolic nu a cedat, preţul plătit fiind arestarea şi condamnarea la ani grei de temniţă. Mulţi dintre ei au plătit cu preţul vieţii faptul că nu au acceptat compromisuri şi nu au cedat, ca adevăraţi martiri şi exemple de trăire profundă a convingerilor lor religioase, în pofida metodelor draconice folosite în închisori de torţionarii acestora, sau a onorurilor ce le erau promise în cazul în care ar fi acceptat trecerea la Biserica Ortodoxă Română, care-i considera, de fapt, ca nişte dezertori ai ei începând cu anul 1700.

---

[12]Nicolae Henegariu, Silvia Colfescu (coord.), *Memorialul durerii. Documente ale reeducării din închisorile Piteşti, Gherla*, Bucureşti, 1995; Ioana Raluca Voicu Arnăuţoiu, *Luptătorii din munţi. Toma Arnăuţoiu şi grupul de la Nucşoara. Documente ale anchetei, procesului, detenţiei*, Bucureşti, 1997; Florica Dobre, Florian Banu, Camelia Duică, Silviu B. Moldovan, Liviu Ţăranu (editori), *Trupele de Securitate (1949–1989),* Bucureşti, 2004; Mihai Giugariu (coord.), *Prigoana. Documente ale procesului C. Noica, C. Pillat, N. Steinhardt, Al. Paleologu, A. Acterian, S. Al. George, Al. O Teodoreanu*, Bucureşti, 1996; Ion Ioanid, *Închisoarea noastră cea de toate zilele*, vol. I-IV, Bucureşti, 1991–1994;

[13]Până la căderea regimului comunist, de exemplu, în şcolile de formare a ofiţerilor din armată, elevii de aici erau în aşa fel formaţi încât, citez declaraţia unuia din satul meu natal, Adjudeni, dacă el este în serviciu de gardă şi se apropie mama sau tatăl lui de el, iar el, somându-i să se oprească, aceştia nu se opresc, el îi va împuşca fără nicio remuşcare de conştiinţă.

[14] Cf. Gh. Pătraşcu, *op. cit.*, pp. 8-10.

Deoarece regimul comunist considera că una din cauzele rezistenţei clerului catolic în faţa propunerii de a adera la proiectul formării unei aşa-numite „Biserici Catolice Naţionale" o reprezenta activitatea „subversivă" a Nunţiaturii, la 4 iulie 1950 ministrul de Externe Ana Pauker l-a declarat *persona non grata* pe nunţiul apostolic Gerald Patrick O'Hara (era acuzat de spionaj în favoarea SUA), iar acesta a trebuit să părăsească ţara. În repetate rânduri nunţiul înaintase guvernului comunist mai multe note de protest în care cerea încetarea persecutării preoţilor şi a credincioşilor greco-catolici şi cerea explicaţii referitoare la prelungirea nejustificată a detenţiei ierarhilor şi preoţilor catolici care nu beneficiau de dreptul fundamental de a se apăra în faţa justiţiei, protestând totodată faţă de suprimarea progresivă a ordinelor şi congregaţiilor călugăreşti.

În afară de consacrarea oficială a episcopului Anton Durcovici (5 aprilie 1948), înainte de a pleca, la cererea Papei Pius al XII-lea, nunţiul O'Hara a consacrat în secret mai mulţi episcopi (Ioan Ploscaru, Ioan Duma, Adalbert Boros, Imre Erö, Szilárd Bogdánffy, Ioan Dragomir, Iuliu Hirţea, Joseph Schubert) pentru ca aceştia să poată asigura continuitatea conducerii Bisericii Catolice. În calitate de co-consacrator, nunţiul O'Hara a participat şi la consacrarea în clandestinitate a episcopului Alexandru Todea (19 noiembrie 1950).

Valurile de arestări au continuat şi în următorii ani, mai ales după suprimarea ordinelor şi congregaţiilor catolice (29 iulie 1949)[15].

Din cauza refuzului de a colabora cu guvernul comunist, doi episcopi catolici au fost acuzaţi că desfăşoară o campanie anticomunistă şi antidemocratică: mons. Aron Márton din Alba Iulia şi mons. Anton Durcovici din Iaşi. Împotriva lor, ca şi în cazul celorlalţi preoţi consideraţi a fi periculoşi pentru siguranţa statului, au fost folosite diferite metode pentru a-i putea aresta în cât mai multă „linişte", fără a atrage atenţia. De exemplu, în iunie 1949, provincialul franciscanilor din Moldova, Anton Bişoc, a primit o telegramă, ce părea a fi din partea episcopului Anton Durcovici, în care i se cerea să meargă la sediul Episcopiei Catolice din Iaşi. În timpul călătoriei, Anton Bişoc a fost arestat. Această metodă, a arestării în timpul unei călătorii a fost des folosită de Securitate, deoarece au existat cazuri în care enoriaşii s-au împotrivit arestărilor preoţilor care îi păstoreau, dar şi ecoului negativ ce putea ajunge în presa internaţională.

În acea situaţie extrem de dificilă, mai ales după arestarea preoţilor din Fundu Răcăciuni, Faraoani, Prăjeşti, Oţeleni, Bârgăoani şi Butea, din luna martie 1949, episcopul Durcovici a luat măsuri urgente pentru a-i tempera pe enoriaşii ce voiau să-şi apere păstorii: în vizitele pastorale pe care le făcea, îi invita la o atitudine paşnică, pentru a nu răspunde provocărilor autorităţilor comuniste[16].

Episcopii Aron Márton şi Iuliu Hossu au elaborat un proiect de statut al Bisericii Catolice din România (episcopul Durcovici s-a implicat doar prin observaţii punctuale asupra textului) încă din noiembrie 1948, pe care l-au înaintat guvernului conformându-se cererii acestuia. Prevederile statutului infirmau Decretul 177 din 4

---

[15] Cf. W. Dancă, *„Nu sunt de acord". Biserica şi Statul la mons. Anton Durcovici*, în „Dialog Teologic", 26 (2010), Iaşi, pp. 72-74.

[16] Cf. D. Doboş, *Cuvânt înainte*, în I. Zăpodeanu, *Pasărea cu gheare roşii*. *File din istoria satului Butea, judeţul Iaşi*, Iaşi, 2009, pp. 9-10.

august privind noul regim al cultelor[17], astfel că proiectul nu a fost aprobat de Ministerul Cultelor şi, în februarie 1949, i-a cerut episcopului Aron Márton să-l modifice. În timp ce se deplasa spre Bucureşti pentru a discuta cu autorităţile proiectul de statut, la 21 iunie 1949, Aron Márton a fost arestat, iar cinci zile mai târziu Anton Durcovici (26 iunie 1949)[18] împărtăşea aceeaşi soartă.

După puţin timp de la arestarea acestor ultimi doi episcopi catolici titulari rămaşi liberi, Ministerul Cultelor va relua problema statutului Bisericii Catolice din România, invitându-i la Bucureşti pe delegaţii Episcopiei de Alba-Iulia şi a celei de Iaşi, această misiune revenindu-le vicarului general Alois Boga, respectiv preotului Gaspar Bechmeier. Boga s-a exprimat foarte clar într-o scrisoare din 3 septembrie 1949, trimisă ministrului Cultelor Stanciu Stoian, precizând faptul că textul statului rămânea neschimbat fără acordul celor doi episcopi arestaţi (Márton şi Durcovici)[19].

Toate aceste abuzuri şi samavolnicii au fost comise de regimul comunist care preluase puterea cu sprijinul Moscovei într-o atmosferă de teroare şi nesiguranţă care afecta întreaga populaţie a României, dar mai ales minorităţile religioase. Libertăţile fundamentale ale omului au fost încălcate în mod flagrant, chiar dacă în Tratatul de Pace de la Paris din 1947, semnat de România la 10 februarie, statul se obliga: „România va lua toate măsurile necesare pentru a asigura tuturor persoanelor de sub jurisdicţia română, fără deosbire de rasă, de sex, de limbă sau religie, folosinţa drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale, inclusiv libertatea de exprimare, libertatea presei şi de publicare, libertatea cultului, libertatea de opinie politică şi de întrunire publică" (art. 3).

Pentru Biserica Catolică, rămasă fără de episcopii săi titulari, va urma o perioadă extrem de dificilă[20], în care conducerea sa va fi asigurată de prelaţi ce vor avea titlul de *ordinarius substitutus*. Deşi nu a fost suprimată, ca în cazul Bisericii Greco-Catolice, Biserica Catolică din România va fi de fapt doar „tolerată", ea nefiind recunoscută în mod oficial de către stat, şi prin urmare dreptul său de reprezentativitate va fi substanţial redus, în detrimentul activităţilor sale specifice de asistenţă spirituală şi de implicare socială (opere de caritate, instituţii de învăţământ şi de asistenţă medicală, cultură în general).

Abia după moartea lui Iosif Vissarionovici Stalin (5 martie 1953), atunci când în interiorul blocului comunist s-a simţit o oarecare relaxare ideologică (în primăvara anului 1953 au fost amnistiaţi unii deţinuţi politici, printre care şi preoţi catolici), Biserica Catolică va beneficia de un moment de relativă acalmie (în anii 1955-1956 va urma un alt val de arestări ale preoţilor), dar statul comunist totalitar va continua să-i îngrădească libertatea în activităţile sale specifice şi să o supravegheze atent prin agenţii Securităţii.

Episcopul Anton Durcovici (30 oct. 1947 – 10 dec. 1951)

[17] Cf. D. Doboş, A. Despinescu, *Episcopul Anton Durcovici. O viaţă închinată lui Dumnezeu şi Bisericii*, Iaşi, 2002, pp. 118-119.
[18] Cf. W. Dancă, *op. cit*., p. 73.
[19] Cf. D. Doboş, A. Despinescu, *op. cit*., pp. 131-132.
[20] Cf. Jean Nouzille, *Catolicii din Moldova. Istoria unei minorităţi confesionale din România*, tr. Anton Despinescu – Petru Ciobanu, Iaşi, 2010, pp. 292-293.

Evident, în următoarele pagini nu vom reuşi să prezentăm întreaga activitate a distinsului episcop din perioada amintită, limitele cronologice fiind numirea sa ca episcop de Iaşi şi moartea martirică prin înfometare în temniţa de la Sighet: atât impunătoarea sa personalitate spirituală, de ierarh fidel Bisericii sale şi de păstor suprem al preoţilor şi credincioşilor, cât şi opera sa culturală sunt greu de cuprins chiar şi în lucrări de specialitate, aşa cum sunt biografiile ce i-au fost dedicate sau articolele de specialitate[21].

Intenţia noastră este să sintetizăm rolul pe care l-a avut activitatea exemplară a episcopului Durcovic în dificilul context istoric amintit în paginile anterioare.

Oferim, totuşi, succint, câteva informaţii biografice: s-a născut în Austria, la 17 mai 1888. În anul 1895, după moartea tatălui său, împreună cu mama, Maria, şi fratele său, Francisc, au venit la Iaşi la o mătuşă, Österreicher, care deţinea un restaturant, şi a fost înscris la şcoala parohială. Între 1896 şi 1898 a frecventat cursurile şcolii parohiale din Ploieşti, iar odată cu stabilirea familiei la Bucureşti (1898) s-a înscris la Şcoala primară „Sfântul Andrei" din Calea Călăraşilor, nr. 108. Între anii 1899 şi 1901, Anton Durcovici a urmat clasele I şi a II-a la Şcoala arhiepiscopală, iar între 1901 şi 1906 a fost înscris la Seminarul arhiepiscopal „Sfântul Duh" din Bucureşti. La recomandarea arhiepiscopului Raimund Netzhammer, în toamna anului 1906 a plecat să studieze la Roma în cadrul Colegiului Urbanian. A obţinut titlul de doctor în filozofie în la Universitatea „Sf. Toma de Aquino" în 1910, iar în toamna aceluiaşi an, la 24 septembrie, a fost hirotonit preot în bazilica „Sfântul Ioan din Lateran". Deasemenea a obţinut doctoratul în teologie la Universitatea Urbaniana şi licenţa în drept canonic la „Seminarul Roman".

În luna august 1911 s-a întors la Bucureşti şi imediat a fost implicat în activitatea de profesor şi prefect al Seminarului arhidiecezan. Pe plan pastoral, a asistat spiritual credincioşii din parohiile vacante din Giurgiu, Buzău şi Târgovişte în calitate de administrator parohial, în diferite perioade, şi ca paroh al bisericii iataliene „Sfântul Mântuitor". La 15 august 1916, în timpul Primului Război Mondial, Anton Durcovici a fost arestat (fiind considerat etnic austriac) şi internat într-un lagăr la Frăţileşti, judeţul Ialomiţa, iar mai apoi, în ianuarie 1917, a fost internat la Galaţi într-o cameră oferită de surorile din congregaţia *Notre Dame de Sion*. După eliberarea sa (24 decembrie 1917), şi-a reluat atribuţiile de profesor în Seminarul arhidiecezan.

După moartea episcopului Nicolae Iosif Camilli (30 decembrie 1915), Congregaţia *De Propaganda Fide* a luat în considerare numirea ca episcop de Iaşi a lui Anton Durcovici, el fiind propus pentru această demnitate, împreună cu Alexandru Cisar, de către arhiepiscopul Netzhammer. Ambii candidaţi au fost caracterizaţi în mod elogios de către toţi cei interpelaţi, dar în final Sfântul Scaun l-a numit pe Alexandru Cisar (22 aprilie 1920)[22].

În paralel cu activitatea sa de profesor al Seminarului şi de administrator parohial, Anton Durcovici a fost desemnat în anul 1920 să se ocupe de coordonarea

---

[21] M. Florian, *Viaţa episcopului de Iaşi, dr. Anton Durcovici, martir*, Iaşi, 1993; idem, *Anton Durcovici, vescovo e martire in Romania*, Iaşi, 2011; D. Doboş, *Episcopul dr. Anton Durcovici – martir al Bisericii Catolice*, în „Buletin Istoric", 1 (2000), Iaşi; E. Ferenţ, *Martirul iubiri lui Cristos*, Bucureşti, 2000; D. Doboş, A. Despinescu, *op. cit*.; W. Dancă, *Anton Durcovici. Lecţii tomiste despre Dumnezeu (1936 - 1940)*, Iaşi, 2008; idem, *„Nu sunt de acord". Biserica şi Statul la mons. Anton Durcovici*, în „Dialog Teologic", 26 (2010), pp. 66-82.

[22] Cf. D. Doboş, A. Despinescu, *op. cit*., pp. 49-54.

şcolilor catolice din Bucureşti, iar din anul 1922 a început să predea germana şi filozofia la Liceul arhiepiscopal catolic „Tomis" din Bucureşti. În acelaşi timp, atunci când îi permitea timpul, ţinea misiuni, exerciţii spirituale şi conferinţe. În 1923 a fost numit canonic al catedralei „Sfântul Iosif" din Bucureşti şi a susţinut cu entuziasm activitatea *Acţiunii Catolice*. În calitate de preşedinte al *Asociaţiei Mariane a Bărbaţilor şi Tinerilor* şi de director spiritual al terţiarelor franciscane, s-a implicat cu dăruire în asistenţa duhovnicească pe care a oferit-o celor care aveau nevoie.

În anul 1926, Anton Durcovici a fost numit director al Societăţii „Uniunea Apostolică" pentru Dieceza de Iaşi şi Arhidieceza de Bucureşti, militând pentru o formare spirituală permanentă a preoţilor. După ce a fost numit rector al Seminarului arhiepiscopal (1924), Durcovici s-a dedicat cu abnegaţie activităţii de reformare a acestei instituţii la nivel spiritual, educaţional şi logistic (în 1927 a fost deschis un local pentru Seminar lângă catedrală şi a construit imobilul de la Timişul de Jos).

După mai multe tergiversări din partea autorităţilor, lui Anton Durcovici i-a fost acordată diploma de încetăţenire la 25 iunie 1930, deşi el făcuse cerere de naturalizare încă din 1922.

În anul 1935 a devenit vicar general al arhiepiscopului Alexandru Cisar cu care a colaborat excelent şi de către care a fost de nenumărate ori elogiat: „Pot releva munca deosebită desfăşurată de ani de zile de către Mons. canonic dr. Anton Durcovici, vicarul meu general şi rector al seminarului arhidiecezan, în calitate de profesor şi duhovnic"[23].

La 27 septembrie 1944 a încetat din viaţă episcopul Diecezei de Iaşi, Mihai Robu. Deoarece autorităţile comuniste nu au fost de acord cu numirea la această demnitate a administratorului apostolic al diecezei, episcopul Marcu Glaser, la 30 octombrie 1947 mons. Anton Durcovici a fost ales de papa Pius al XII-lea ca episcop de Iaşi, iar la 14 noiembrie regele Mihai îi recunoştea această demnitate prin semnarea decretului 2137 al Ministerului Cultelor[24].

Guvernul Groza începuse deja represiunea religioasă a Bisericii Catolice, încercând să şi-o subordoneze prin amestecul direct în organizarea sa internă: Ministerul Cultelor l-a informat pe Anton Durcovici, la 18 noiembrie 1947, că urma să fie recunoscut doar după depunerea jurământului de fidelitate faţă de suveran şi supunere faţă de legile Republicii Populare România. Deoarece regele era plecat în Anglia, Durcovici nu a putut depune jurământul de fidelitate faţă de suveran, aşa cum prevedea Concordatul cu Vaticanul şi Legea Cultelor cin 1926, iar jurământul faţă de RPR a avut loc abia la 1 aprilie 1948.

În sfârşit, după aproape jumătate de an de la numirea sa, Anton Durcovici a fost conscrat ca episcop de Iaşi, la 5 aprilie 1848, în catedrala „Sfântul Iosif" de către nunţiul Gerald Patrick O'Hara, arhiepiscopul Alexandru Cisar şi episcopul Marcu Glaser.

Noului ierarh, considerat a fi un „un instigator a maselor împotriva ordinei şi securităţii statului", i-a fost creat un dosar informativ de către Direcţia Regională de Securitate Iaşi pe baza rapoartelor informative oferite de Serviciile judeţene de Securitate Roman şi Bacău, zone cu o populaţie catolică numeroasă. Agenţii

[23] Arhiva Arhiepiscopiei Romano-Catolice de Bucureşti (în continuare: AARC Bucureşti), dosar 285/1941-1945.
[24] Monitorul Oficial, nr. 264/14 noiembrie 1947, partea I.

Securităţii l-au urmărit ca o umbră în timpul vizitelor canonice întreprinse în comunităţile catolice, iar la Iaşi a fost supravegheat în permanenţă de agenţii N. Bălănescu şi S. Ciurariu. Generalul N. Pandelea, directorul general al Direcţiei Regionale a Securităţii Iaşi s-a ocupat personal de prelucrarea informaţiilor referitoare la episcopul Durcovici pentru a le retrimte la Centrala din Bucureşti[25].

Ofiţerii de Securitate încercau să surprindă până şi cea mai mică conotaţie politică în cuvintele pe care le rostea prelatul în timpul vizitelor sale canonice, sau la predicile din cadrul Sfintei Litughii. Corespondenţa şi circularele episcopului erau atent supravegheate pentru a putea fi depistate informaţiile cu caracter „antidemocratic". Cu înţelepciunea şi prudenţa care îl caracterizau, Anton Durcovici nu oferea Securităţii oportunitatea de a-l acuza de ceva care ar fi încălcat în mod flagrant legile statului, prin urmare au încercat să recruteze informatori din rândul preoţilor catolici, dar nu au reuşit: „Pătrunderile informative în rândurile catolice reprezintă cea mai spinoasă problemă (...) Se caută a se extinde reţeaua informativă, pătrunzându-se cât mai adânc în rândul elementelor clericale, pentru a se putea cunoaşte la timp acţiunile de subminare a regimului"[26].

După retragerea arhiepiscopului Alexandru Cisar (august 1948) de la conducerea Arhiepiscopiei de Bucureşti, episcopul Anton Durcovici a fost numit administrator apostolic al acesteia, devenind astfel autoritatea cea mai respectată a Bisericii Catolice din România. Eforturile depuse pentru a conduce cele două eparhii au devenit tot mai epuizante pentru sănătatea şubredă a episcopului, iar încălcările grave ale libertăţilor religioase de către guvernul comunist îi îngreunau şi mai mult misiunea de păstor suprem. Agenţii Securităţii au încercat să-i „fabrice" tot felul de acuzaţii, principala fiind aceea că a „îndemnat populaţia de a nu se supune legilor statului comunist", sosirea sa la Bucureşti fiind considerată o acţiune prin care se încerca o coordonare a „orientării politicii antisovietice şi anticomuniste"[27].

Întreaga activitate a episcopului Anton Durcovici, de la numirea sa ca episcop de Iaşi (30 octombrie 1947) şi până în momentul arestării sale (26 iunie 1949), a stat sub semnul continuei ameninţări din partea regimului totalitar care trecuse la acţiuni făţişe de persecuţie a Bisericii Catolice: anularea unilaterală a Concordatului cu Vaticanul; desfiinţarea învăţământului confesional în august 1948, urmată de închiderea seminariilor şi şcolilor catolice; suprimarea Bisericii Greco-Catolice; naţionalizarea şi confiscarea abuzivă a proprietăţilor catolice; arestările episcopilor, preoţilor şi credincioşilor greco-catolici şi romano-catolici; încercările regimului comunist de a înfiinţa o Biserică Catolică Naţională a României sub directul control al statului.

Fiind conştient că situaţia Bisericii Catolice era una extrem de dificilă, episcopul Durcovici i-a îndemnat de mai multe ori pe credincioşi să-şi păstreze unitatea în credinţă şi comuniunea cu papa, lucru ce evident a fost considerat „incompatibil cu linia politică a regimului democraţiei populare". Până şi îndemnul adresat copiilor din Săbăoani şi Pildeşti, la 6 octombrie 1948, de a nu-şi pierde credinţa, a fost perceput de agenţii Securităţii ca fiind un îndemn la luptă împotriva comunismului. O bună descriere a activităţii sale a fost făcută de Securitatea din Iaşi,

[25] Cf. D. Doboş, *Episcopul dr. Anton Durcovici…*, p. 134.
[26] *Ibidem*, p. 135.
[27] *Ibidem*, p. 138.

care evident îl acuza, atunci când au afirmat că are „o atitudine dârză, nu renunţă la papalitate, îndemnând la rezistenţă faţă de măsurile M. C. (Ministerul Cultelor, n.n.) şi pe ceilaţi preoţi în subordine”[28].

Previziunile sumbre s-au adeverit curând: Securitatea din Iaşi a propus Centralei de la Bucureşti (8 noiembrie 1848) ca episcopul Anton Durcovici să fie internat în lagărul de deţinuţi politici, sub acuzaţia de instigare a preoţilor catolici. Faptul că au aşteptat punerea în aplicare a acestei decizii se explică prin faptul că autorităţile comuniste au considerat că încă nu fuseseră adunate destule capete de acuzare.

La 26 iunie 1949, în timp ce se îndrepta spre Popeşti-Leordeni pentru a administra mirul la 650 de tineri, fiind însoţit de preotul Rafael Friedrich, episcopul Anton Durcovici a fost arestat de Securitate. În lucrarea sa dedicată lui Durcovici, Florian Müller descrie astfel momentul arestării: „...a venit o maşină din urmă, au sărit trei securişti care l-au forţat pe episcopul Durcovici să urce. Preotul Friedrich a vrut să-l apere. Un securist l-a lovit cu o manivelă de fier în cap şi l-a aruncat în maşină”[29].

Securitatea a acţionat ilegal, deoarece nu avea mandat de arestare din partea procuraturii. Se poate presupune că în perioada 26 iunie 1949 – iunie 1950, episcopul Durcovici a fost în arestul central al Ministerului de Interne din Bucureşti, unde, în urma anchetelor (între 29 martie – 18 mai 1950), a dat 18 declaraţii[30]. Fidelitatea faţă de Biserică, verticalitatea atitudinii sale, corectitudinea morală şi curajul asumării adevărului în timpul anchetei (în toate declaraţiile a acuzat guvernul Groza de măsuri nedrepte împotriva Bisericii) în pofida torturilor fizice şi psihice la care era supus, i-au agravat situaţia, spre mulţumirea anchetatorilor uimiţi de sinceritatea sa. Din aceleaşi declaraţii reiese clar că episcopul nu-şi schimbase convingerile: „în ce priveşte morala creştină, comunismul reprezintă un pericol pentru credinţa şi credincioşii trebuie feriţi de aces pericol prin a-i împiedica să-şi însuşească această ideologie materialistă”[31]. O astfel de declaraţie şi altele asemănătoare, în care practic condamna prigoana comunistă împotriva Bisericii, reforma cultelor, reforma învăţământului, reforma agrară, nelăsând nici un semn că ar accepta să colaboreze cu autorităţile, au dus la decizia Securităţii, după un alt an petrecut la Jilava (iunie 1950 – 17 septembrie 1951), de a-l trimite la penitenciarul de deţinuţi politici din Sighetul Marmaţiei – un adevărat lagăr de exterminare a elitelor politice, culturale şi spirituale româneşti.

Faptul că nu i s-au găsit motive pentru a fi deferit justiţiei, dar totuşi a fost încadrat în „Colonia de Muncă” de la Sighet, ne arată că regimul îl considera un „element periculos” pentru societate şi trebuia redus la tăcere prin orice mijloace.

Conform mărturiei mai multor deţinuţi din acea perioadă, cea mai importantă fiind a colegului de suferinţă preotul Rafael Frierdrich, episcopul Anton Durcovici s-a stins în noaptea de 10 spre 11 decembrie 1951[32], în urma izolării şi înfometării sale.

Episcopul Ioan Duma relata într-un raport secret trimis în 1956 papei Pius al XII-lea că „Ultimele sale cuvinte au fost: «*Mor de foame. Orate pro bona mea morte et pro perseverantia finali*». A fost îngropat numai în cămaşă şi chiloţi şi aruncat fără

---

[28] *Ibidem*, pp. 36-38.
[29] Fl. Müller, *op. cit*., p. 39.
[30] Cf. D. Doboş, A. Despinescu, *op. cit*., p. 144; cf. W. Dancă, *„Nu sunt de acord”…*, p. 67.
[31] D. Doboş, *Episcopul dr. Anton Durcovici…*, p. 148.
[32] Cf. F. Müller, *op. cit*., p. 40.

sicriu într-o groapă din cimitirul de la Sighet! Aşa au făcut şi cu alţi episcopi de-ai noştri, martiri, morţi la Sighet”[33]. Duma se referea la martiriul episcopilor greco-catolici Valeriu Traian Frenţiu (1952), Ioan Suciu (1953) şi Tit Liviu Chinez (1955) care au fost exterminaţi prin aceleaşi metode ca şi Anton Durcovici.

Exemplu de trăire profundă a valorilor evanghelice, de fidelitate şi unitate cu Biserica pe care a slujit-o până la sfârşit, fără nici un fel de compromis, de păstor înţelept şi duhovnic blând faţă de enoriaşii săi, episcopul Anton Durcovici este un adevărat martir al credinţei care, în afară de fascinaţia pe care o iradiază prin personalitatea sa, ne interpelează îndeaproape referitor la provocările cu care Biserica se confruntă astăzi şi la poziţia independentă şi specifică pe care aceasta trebuie să o aibă în tratarea lor. Într-o societate pluriculturală în care modernismul este uneori înţeles prin estomparea identităţilor religioase, alteori prin exacerbarea acestora, mărturia de credinţă pe care episcopul Anton Durcovici ne-a transmis-o, dincolo de valoarea intrinsecă a sacrificiului său suprem, poate fi interpretată şi din perspectiva dialogului inter-instituţional (Stat-Biserică) şi inter-religios, deseori insuficient în tratarea unor probleme de interes comun (cultură, etică, educaţie, opere sociale).

Emil DUMEA

[33] Arhiva Curiei Generale a Ordinului Fraţilor Minori Conventuali (Roma), fond *Romania*, dosar S/XX.B-56.